

WiderScreen.fi 1/2006

6.6.2006

Yläsen kootut kritiikit

- Helena Ylänen: Sata parasta elokuvaa ja kymmenen kehnoa kaupan päälle

Juha Rosenqvist
elokuvakriitikko

Tulostettavat versiot

- [htm](#)
- [pdf](#)

[\[takaisin\]](#)**Yläsen parhaat**

Helena Ylänen lukeutuu maamme tunnetuimpiin elokuvakritikoihin Tapani Maskulan ohella. Ylänen toimi Helsingin Sanomien elokuvatoimittajana vuodesta 1979 vuoteen 2005, jolloin hän jäi tehtävästä eläkkeelle. Hänen uransa kirjoittajana on vieläkin pidempi, sillä Ylänen aloitti Hesarissa vuonna 1969 ja kirjoitti elokuvakritiikkejä jo ennen siirtymistään Paula "Pimpula" Talaskiven paikalle.

Elokuvaharrastajien keskuudessa Yläsestä on oltu montaa mieltä. Hän ei ole koskaan edustanut samaa asiantuntijuutta kuin vaikkapa Maskula. Suomen johtavan sanomalehden elokuvakriittikkona häntä ei ole voinut kuitenkaan ohittaa.

Yläsen kohdalla on harvinaisen hyvin toteutunut sanonta "kriitikko on yhtä hyvä kuin viimeinen kritiikkinsä". Varsinkin Nyt-liitteen ajalta Yläsestä sai kriittikkona ailahtelevan kuvan. Erityisesti kotimaiset elokuvat tuntuivat olevan järjestäen toinen toistaan parempia. Kyseenalaista linjaa ei ainakaan auttanut esiintyminen Nytin uuslukutaidottomille tarkoitettussa tähtitaulukossa. Viisi tähteä muun muassa *Varekselle*. Varteenotettavalla elokuvakriitikolla suhteellisuudentaju on harvemmin näin hukassa.

Ennakkoluuloista huolimatta *Sata parasta elokuvaa ja kymmenen kehnoa kaupan päälle* oli myönteinen kokemus. Kyseessä on kokoomateos Yläsen Hesarin kriittikkoajalta. Kirjoitukset ovat vuosilta 1977–2004 ja ne ovat aikajärjestyksessä. Nimenomaan kronologisesti luettuna teos on kiinnostavimmillaan, sillä se on yli neljännesvuosisadan kulttuurihistoriallinen läpileikkaus suomalaiseseen elokuvakirjoitteluun, tosin vain yhden henkilön teksteihin, mutta kuitenkin.

Kritiikki on aina aikaansa sidottu kertomus elokuvasta ja sen kokemisesta. Monesta jo nykyään legitimoidun aseman saaneesta elokuvasta on piristävää lukea ensi-iltansa tuoreeseen kokemukseen pohjanneita aikalaistekstejä, vaikka ne nykylukijan silmissä joiltain osin vaikuttaisivatkin naiiveilta. Automaattipesukoneet olivat todellakin uutta 1980-luvun alussa.



Jokaisen tekstin perään Ylänen on kirjoittanut pienen kommentin. Joissakin kommenteissaan hän avartaa arvostelun kontekstia ja joissain hän on myös terveen itsekriittinen, mikä on hyvän kriitikon peruslähtökohta. Sen lisäksi, että kritiikki on aikansa tuote, se myös kirjoitetaan, varsinkin sanomalehtiin, nopeassa aikataulussa ja on tarkoitettu lähinnä kertaalleen luettavaksi.

Vaikka kritiikin merkitystä elokuvien menestymisen suhteen pidetään varsin vähäisenä, niin elokuvakritiikki on juuri se foorumi, jolla rakennetaan mielikuvia ja ymmärrystä elokuvista. Tältä osin Yläsen kokoomateoksen tekstit ovat totutun korrekkeja ja perinteistä ajattelua toistavia. Jopa liikaakin.

Vahvimmillaan Elephant on silloin, kun ohjaaja tekee ihan rehellistä taide-elokuvaa, jossa sirpaleinen ja aikajanan rikkova rakenne korvaa kertomuksen. (231)

Taide-elokuvan voi toki mieltää elokuvaa kuvaavaksi luonnehdinnaksi siinä missä viihde-elokuvankin. Tätä Ylänenkin on varmaan tarkoittanut kirjoittaessaan *Elephantin* kritiikkiä. Yleisen elokuvatajun kannalta on kuitenkin kyseenalaista luonnehtia elokuvaa taiteeksi silloin, kun siinä korvataan kertomus aikajanan rikkovalla rakenteella. Eihän se temppu ole "taide-elokuvan" yksinoikeus. Näin stereotyyppisessä käsityksessä kaikki kaavasta poikkeavat ja sekavammat elokuvat olisivat taidetta, muut viihdettä.

Nähdäkseni kriitikon pitäisi olla se, joka puolustaa elokuvaa aina taiteena. Elokuva on luomisvoimaa edellyttävä ilmaisumuoto, joka kertoo meistä ja yhteiskunnastamme taiteelle ominaisesti aina jotain, olkoon kyseessä sitten viihdeteollisuuden liukuhihnoilta sylkäisty rahastuskeino tai vuosien viidakossa puurtamisen myötä taloudellisella veitsenterällä syntynyt auteur-teos.

Vanhojen ja yksittäisten kritiikkien liian tarkassa luennassa ei ole kuitenkaan mieltä, sillä kritiikki on harvoin osiensa summaa suurempi. Ei sen ole tarkoituskaan olla. Tämän muistaen Yläsen kokoomateos on jopa viihdyttävää luettavaa, vaikka hän ei olekaan mikään verbaalitikko eikä briljeeraa asiantuntemuksellaan. Yläsen teksteistä huokuu ennemminkin vilpitön innostus elokuvista. Yleistasoltaan tekstit ovatkin sujuvampia ja vähemmän kaavamaisia, mitä Yläsen Nytin viimeisimpien vuosien kritiikit antoivat muistaa. Tai sitten näistä parhaista elokuvistaan Ylänen on kirjoittanut myös parhaat kritiikkinsä.

Yläsen kuin monen häntäkin viihteellisemmän kriitikon kohdalla ärsyttää eniten superlatiivien viljely. Vähän väliä jokin elokuva on tekijänsä paras, vuoden paras, maansa paras ja niin edelleen. Parastelu ei ole elokuvan arvottamista taiteena tai siihen suhtautumista kulttuurin tuotteena. Se on kriitikolle enemmänkin henkilökohtaisen mielipiteensä alleviivaamista,

tarvetta toimia tuomaroivana laadun julistajana – sinä auktoriteettina, joka kertoo yleisölle, mikä on parasta.

Yhdestä parhaasta voin olla Yläsen kanssa kuitenkin samaa mieltä. Terrence Malickin *Veteen piirretty viiva* ansaitsee olla ykkösenä kirjan läpikäymässä elokuvajoukossa, sillä Malickin kolmas ohjaus on hänen teoksistaan syvimmälle ihmisluontoon menevä ja ajatuksia herättävä.

Jos kokoomateos onnistuu palauttamaan Yläselle arvostuksen päivälehden elokuvakriitikkona, niin kirjan toimitustyössä ei ole onnistuttu aivan samalla tavalla. Suurin ongelma on järjellisen johdannon puute.

Ylänen on itse kirjoittanut alkuun sivun mittaisen alustuksen, mutta siinä hän perustelee kirjaa ja valintojaan enemmänkin itselleen kuin lukijalle. Mikäli ei ole selvillä Yläsen kriitikkostatuksesta tai elokuvakritiikistä ylipäätään, on kirjasta vaikea saada järjellistä kokonaiskuvaa. Tämä olisi ollut korjattavissa asianmukaisella johdannolla, jossa olisi voinut avata niin Yläsen kriitikkohistoriaa kuin suomalaista elokuvakirjoitteluakin aavistuksen laajemmin.

Kovin monimutkaisesta ponnistuksesta ei olisi ollut kysymys. Elokvakritiikkiä käsitelleessä Filmihullun numerossa 1/2006 oli Martti-Tapio Kuuskosken ja Eero Tammen tekemä Yläsen haastattelu, joka avartaa monilta osin hänen kriitikkouttaan ja suomalaista elokuvakirjoittelua. Se toimiikin suositeltavana johdantona Yläsen kokoomateokselle.

Juha Rosenqvist

[WiderScreen.fi 1/2006](#)

Lähteet

Ylänen, Helena (2005), *Sata parasta elokuvaa ja kymmenen kehnoa kaupan päälle*. Toimitus Kati Sinisalo. Helsingin Sanomat, Paino Karisto. 259 sivua.

© WiderScreen.fi 6.6.2006

ISSN 1795-6161

wider
screen

arkisto

toimitus

palaute

